

Vlaamse Regering

**Ministerieel besluit tot voorlopige aanduiding van de ankerplaats
Het samenvloeiingsgebied van de Kleine Nete en Aa met de westelijke uitlopers
van de Kempische Heuvelrug te Grobbendonk, Herentals en Vorselaar**

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND,

Gelet op het decreet van 16 april 1996 betreffende de
landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997,
18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002,
13 februari 2004, 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009
tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de
Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluiten van 24 juli 2009, 4
december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010 en
19 november 2010;

BESLUIT:

Artikel 1. Het samenvloeiingsgebied van de Kleine Nete en Aa met de westelijke uitlopers van de Kempische Heuvelrug te Grobbendonk, Herentals en Vorselaar wordt voorlopig aangeduid als ankerplaats overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004, 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009.

Art. 2. § 1. Het algemeen belang dat de aanduiding verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

1° natuurwetenschappelijke waarde:

De ankerplaats bevat geomorfologische, bodemkundige, hydrologische, landschapsecologische, faunistische en floristische erfgoedwaarden.

Het sterke contrast tussen de natte alluviale zandleem- en zandbodems van beide beekvalleien en de hoger gelegen droge duin(zand)gronden van de tussenliggende heuvelrug tussen beide rivieren maakt deze ankerplaats tot een landschap met een bijzondere geomorfologische waarde. Deze natuurlijke

structuur gaf samen met de rijke cultuurgeschiedenis van het gebied aanleiding tot een uiterst gevarieerd landschap van gesloten naald- en loofhoutbossen, natte beemden, struwelen, ruigten, heide, akkers en vennen met elk hun specifieke flora en fauna.

Om het behoud van de natuurlijke rijkdom van het landschap te verzekeren werden bepaalde delen van de ankerplaats als natuurreservaat erkend en aangemeld als Europees Habitatrichtlijngebied.

2° historische waarde:

De historische waarde van de ankerplaats blijkt uit:

- het historische landgebruik;
- het bouwkundig erfgoed;
- de archeologische vondsten.

Het landschap vertoont nog verschillende sporen van de rijke ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied. Uit analyse van de historische kaarten blijkt dat de beemden en akkers nog een relatief gave perceelsstructuur met perceelsrandbegroeiing bezitten. Ook het wegenpatroon en een aantal dreven zijn mooi bewaard gebleven. De oude meanders langs de Kleine Nete en Aa verwijzen naar de oorspronkelijke loop beide rivieren. Vooral op het hoger gelegen interfluvium komen nog plaggenbodems voor, wat wijst op vroegere landbouwactiviteiten.

Belangrijk voor de geschiedenis van het gebied was de stichting en vestiging van de priorij O.-L.-Vrouw-Ten-Troon in 1414, net ten zuiden van de Kleine Nete. De kerkruïne, en de bewaarde oostelijke kloostervleugel en afsluitingsmuur gaan alle terug tot de 15de eeuw.

De watermolen en de voorgebouwen van het oude kasteel vormen de historische kern van de noordwestelijke helft van het gebied. De molen werd voor de eerste keer vermeld in 1254. De huidige molen dateert van de 17de eeuw. De nog resterende gebouwen van het voormalige Hof van Grobbendonk werden gebouwd in 1540. Achter het Hof ligt nog steeds 'het domein van de graaf' of de 'beemden'. Ook op andere plaatsen in het gebied komen historische bouwwerken voor. Ter hoogte van Heiken staat de zg. 'Kapel Heiken', een neotraditionele constructie die in 1905 werd opgericht als dankkapel. Een aantal kenmerkende hoeven illustreert tevens de cultuurgeschiedenis van het landschap.

3° esthetische waarde:

De esthetische waarde van deze ankerplaats wordt hoofdzakelijk bepaald door de grote variatie in landgebruik. Gesloten bossen en struwelen, open natte weilanden, droge akkers, ruigten, heide en talrijke lineaire kleine landschapselementen als beken, grachten, bomenrijen, dreven, en landelijke wegen alsook de nog aanwezige duinrestanten bezorgen het landschap een visueel erg aantrekkelijk karakter. Aangevuld met het verspreid voorkomend en divers bouwkundig erfgoed draagt dit bij tot een zeer grote belevingswaarde van dit valleilandschap.

4° sociaal-culturele waarde:

De priorij O.-L.-Vrouw-ten-Troon, bestemd voor de broedergemeente van de Reguliere Kanunniken van Sint-Augustinus, werd na haar oprichting in 1414 al vlug een wetenschappelijk en literair centrum -een zogenaamd scriptorium - ter verspreiding van de geestescultuur.

5° ruimtelijk-structurerende waarde:

Het landschapsbeeld van deze ankerplaats wordt zeer sterk beïnvloed door het hydrografisch net, waarbij de Kleine Nete en de Aa met hun respectievelijke valleien belangrijke structurerende elementen zijn. De onregelmatige perceelsvormen en de afwisseling in vegetatie met dichte, gesloten bossen en open weilanden geven ontstaan aan een gevarieerd, kleinschalig en typisch Kempisch valleilandschap. In het oosten aansluitend op de het landschap van de 'Heuvelrug tussen Herentals en Lichtaart met Netevallei', maakt deze ankerplaats deel uit van een groter aaneengesloten gebied met landduinen en valleien.

§ 2. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden zijn de volgende:

Deelgebied 1 : Vallei van de Aa

Het valleigebied van de Aa strekt zich uit van het noorden van Turnhout tot Grobbendonk, waar de rivier uitmondt in de Kleine Nete. Vanaf de oostgrens van de ankerplaats (Poederleeseweg) tot aan de Dijksebaan verdubbelt de vallei in breedte (ca. 400 meter aan de Aa-brug tot ca. 800 meter aan de Dijksebaan). De rivier is de belangrijkste bijrivier van de Kleine Nete. In de voorgestelde ankerplaats monden Leigracht, Bosbeek-Kindernouwbeek-Visbeek en Schupleerloop uit in de Aa. Valleigebieden hebben een belangrijke natuurwetenschappelijke erfgoedwaarde (geomorfologische waarde, natuurwaarde) en zijn vaak bijzonder structurerend (in oorzakelijke zin). Ze zijn drager van heel wat andere landschapskenmerken. Ter hoogte van de Aa zijn dit:

- a) De aanwezige donken of verhevenheden in het laaggelegen valleigebied;
- b) Het plaatselijke aanwezige veensubstraat in de vallei;
- c) De aanwezigheid van een aantal oude meanders;
- d) Het hydrografische netwerk van beken, sloten en kleine greppels;
- e) De aanwezige graslanden met historisch gebruik als graas- of hooiweide;
- f) De historische percelering (de nagenoeg ongewijzigde perceelsstructuur/vorm) in bepaalde delen van de vallei (ten noorden van de Oorlandse Heide);
- g) Een aantal waardevolle populieraanplantingen.

Deelgebied 2: Vallei van de Kleine Nete

Met dit deelgebied worden de lager gelegen gronden tussen de bossen van het 't Peertsbos en het Heiken en het gedempte Kempisch Kanaal bedoeld. Centraal stroomt de Kleine Nete, in het zuidelijk gedeelte van dit deelgebied stroomt parallel met de Kleine Nete de Vuilvoortloop. De belangrijkste relict en landschapselementen zijn:

- a) De aanwezige donken of verheven heden in het laaggelegen valleigebied;
- b) Het plaatselijk aanwezige veensubstraat in de vallei;
- c) De aanwezigheid van een aantal oude meanders;
- d) Het netwerk van beken, sloten en kleine greppels;
- e) De restanten van zeer oud bos in de vallei;
- f) De aanwezige graslanden met historisch gebruik als graas- of hooiweide;

Deelgebied 3: Samenvloeiingsgebied van Kleine Nete en Aa

Het samenvloeiingsgebied van Kleine Nete en Aa, het meest westelijk gelegen deelgebied, omvat het natte valleilandschap tussen de kernen van Grobbendonk (westen), Vorserlaar (noorden), de historische verbindingsweg tussen Vorselaar en het Heiken (Vorselaar en Herentals) (oosten) en het gedempte Kempisch Kanaal (Troon) (zuiden). Dit gedeelte van de ankerplaats met waardevol bouwkundig erfgoed, zoals de nog steeds actieve watermolen en de voorgebouwen van het vml. Hof van Grobbendonk, vormt de historische kern van de ankerplaats. Tot de belangrijkste relictten en elementen behoren:

- a) De aanwezige donken of verhevenheden in het laag gelegen valleigebied;
- b) Het plaatselijk aanwezige veensubstraat in de vallei;
- c) De aanwezigheid van een aantal oude meanders;
- d) De samenvloeiing van verschillende waterlopen (Aa, Kleine Nete, Tweede Beek, Derde Beek, Gravenweidebeek);
- e) Het netwerk van beken, sloten en kleine greppels;
- f) De restanten van waardevol valleibos en struwelen;
- g) De verspreid voorkomende populieraanplantingen;
- h) Een nog steeds herkenbare kleinschalige perceelsstructuur ter hoogte van de Graafweide en aan beide zijden van de Watermolenweg;
- i) De nog aanwezige dreefstructuur ter hoogte van het voormalige kasteel en Graafweide (Watermolenweg en drie zijdreven);
- j) Het nog aanwezige netwerk van kleine landschapselementen zoals houtkanten en bomenrijen ter hoogte van Graafweide en het gebied tussen de zwaaihoek en Grobbendonk-centrum
- k) Het aanwezige bouwkundig erfgoed:
 - a. Het beschermd bouwkundig erfgoed:
 - i. Watermolen (Watermolenweg, Grobbendonk), bestaande uit twee molengebouwen is de enige nog functionele watermolen op de Kleine Nete
 - ii. Het voormalige voorgebouw van het Kasteel van Grobbendonk;
 - iii. De saswachterswoning en de sluiskom ('t Sas 4, Grobbendonk);
 - b. Het niet-beschermd bouwkundig erfgoed:

- i. Molenaarswoning en bijgebouwen uit de tweede helft van de 19de eeuw (Watermolenweg, Grobbendonk);
- ii. Hoeve ter Hulsdonck (Hofeinde 27, Grobbendonk);
- iii. Sluizenstelsel op de samenvloeiing van kleine Nete en Aa (Watermolenweg, Grobbendonk)

l) Onverharde wegen in het gebied

Deelgebied 4: Het hoger gelegen interfluvium

Dit deelgebied, gelegen tussen het valleigebied van de Aa (noorden), het valleigebied van de Kleine Nete (zuiden), het woongebied Ter Buken en het recreatiedomein van BLOSO (oosten) en het gehucht Heiken in het westen, wordt landschappelijk gekenmerkt door de uitlopers van de oostwaarts gelegen Kempische heuvelrug. Open akkers en graslanden in het noorden van het deelgebied zijn het resultaat van de oorspronkelijke Oorlandse Heide. Het zuiden van het deelgebied bestaat uit gesloten bos met een groot aandeel naaldbos. De voornaamste landschapselementen en relictten zijn:

- a) de beboste landduinen, met een groot aandeel naaldbout (Grove den en Corsikaanse den) en zeer oud fragmentair eiken-berkenbos;
- b) het aanwezige eiken-beukenbos op de overgang naar de vallei van de Kleine Nete;
- c) de door houtkanten omgeven akkers en graslanden;
- d) de aanzienlijke oppervlakte plaggenbodems op het Heiken
- e) Het niet-beschermd bouwkundig erfgoed: Kapel Heiken (Heiken, Vorselaar)

Deelgebied 5: Voormalige Britse Basis

Dit deelgebied dankt zijn naam aan de Britse militaire aanwezigheid van 1951 tot 1992. Aanvankelijk was het een open heidegebied, dat later voor een zeer groot gedeelte werd bebost met naaldbout. Op een donk langs de Kleine Nete werd in het begin van de 15de eeuw een godshuis opgericht (de priorij Onze-Lieve-Vrouw-ten-Troon), van waaruit de gronden in de onmiddellijke nabijheid in cultuur werden gebracht (akkers en wei- en hooilanden). De meer vochtige delen in het oosten bleef als moeras van ontginning gespaard. De voornaamste landschapsrelictten zijn:

- a) de beboste landduinen met een groot aandeel naaldbout;
- b) de goed ontwikkelde eiken-berkenbossen in het oosten en zuiden van het deelgebied;

- c) de voedselarme droge graslanden ten zuiden van de Troon;
- d) de droge heidevegetatie in het zuidwesten;
- e) de vochtige en natte heide in het oosten;
- f) de oligotrofe vennen;
- g) de verlandingsvegetaties en wilgenstruwelen;
- h) een monumentale beukendreef;
- i) het bouwkundig erfgoed: de kerkruïne van de Troon (de oostvleugel en zuidelijke afsluitmuur)(Troon, Grobbendonk).

Art. 3. De aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 wordt weergegeven op het plan als bijlage.

18 MEI 2011

Brussel,

Vlaams Minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en
Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS